

Я у світі

навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів

3 - 4 клас

Пояснювальна записка

Навчальний предмет «Я у світі» реалізує освітню галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти і спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, зокрема його громадянське і патріотичне виховання.

Метою предмета є формування здатності дитини на саморозвиток відповідно до своїх здібностей, інтересів і потреб; виховання молодшого школяра як громадянина України – вільної, демократичної, освіченої людини, здатної до незалежних моральних дій; формування навчальних вмінь і навичок та потреби в навчанні, а також здатності до практичного і творчого використання набутих знань; сприяння збагаченню духовного світу та моральної культури дитини, становленню її світогляду.

Ця мета досягається шляхом реалізації таких **завдань**:

— формування у дітей уявлень про себе як особистість, розуміння своєї неповторності, цінності для людини життя і здоров'я, сім'ї та родини, рідної мови, народних традицій і звичаїв, позитивного ставлення до національних цінностей українського народу та інших етносів і націй.

— виникнення в учнів стійкого відчуття належності до шкільної та місцевої громад, українського народу, європейської цивілізації та людства, позитивного ставлення до законів і атрибутів Української держави, почуття гордості за українців, які зробили вагомий внесок у розвиток української та світової спільнот;

– виховання гуманної, соціально активної особистості, здатної усвідомлювати переваги чеснот, норм, установок та якостей, притаманних громадянину демократичного суспільства;

– оволодіння способами діяльності і моделями поведінки, що відповідають чинному законодавству України, враховують інтереси і потреби громадян, передбачають повагу і взаєморозуміння між людьми;

– розвиток навичок взаємодії у сім'ї, колективі, суспільстві через активне спілкування з соціальним оточенням, накопичення досвіду комунікативної діяльності, толерантної поведінки, співпереживання і солідарності з іншими людьми;

– формування вміння самостійно приймати відповідальні рішення щодо власної моральної поведінки у різноманітних життєвих ситуаціях

(уміння зробити вибір і прийняти рішення в конкретній ситуації, знайти вихід із складної соціальної проблеми);

– випробування учнями себе у ролях громадянина України, члена шкільної громади, дитячого колективу, грамотного споживача та природокористувача, активного учасника соціальних, культурних, природоохоронних акцій, становлення навичок бажаної поведінки;

– утвердження ціннісного ставлення до навколишнього світу та тривалих мотивацій для здійснення позитивних вчинків.

Предмет „Я у світі” за навчальним планом реалізується в 3-4 класах і охоплює такі теми: „ Я – Людина”, „Я та інші”, „ Я – українець”, „ Я – європеєць”, що сприяє поетапному усвідомленню учнями єдності компонентів „Я – сім’я – школа – рідний край – Україна – світ”; розкриває взаємодію людей у сім’ї, колективі, суспільстві; передбачає активні контакти дітей з природним і соціальним оточенням, накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей демократичного суспільства.

Зміст навчальної програми підкреслює важливість набуття учнем/ученицею життєвих компетентностей, необхідних для життя в соціумі та швидкозмінному світі, спрямовує на особистісно орієнтований (перетворення змісту навчання з моделі для «всіх» на суб’єктивні надбання одного учня/учениці, що їх можна виміряти) і діяльнісний (може бути реалізований тільки в діяльності, тобто в процесі виконання конкретним учнем/ученицею певного комплексу дій) підхід до навчання. Особливо важливого значення надається зв’язку змісту навчання з життям, оскільки відсутність відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення їх до аналізу життєвих ситуацій.

Відповідно до Рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) "Про основні компетенції для навчання протягом усього життя" і Державного стандарту початкової загальної освіти реалізація завдань предмету «Я у світі» сприяє формуванню в молодших школярів **ключових компетентностей:**

соціальної (здатність налагоджувати взаємодію з іншими дітьми та дорослими, працювати в команді, знаходити порозуміння, запобігати конфліктам, приймати самостійні рішення, відповідати за їх наслідки для оточення, ціннісно ставитися до довкілля та своєї особистості);

громадянської (усвідомлення своїх прав і обов’язків, використання моделей поведінки, які відповідають нормам моралі і права, здатність критично мислити, приймати рішення, виявляти громадянську позицію у ставленні до природи, до людей, до самого себе);

загальнокультурної (здатність сприймати духовно – моральні основи життя людини, досягнення національної та світової культури, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності) опанувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей між народами, різноманітності світу й людської цивілізації.

уміння вчитися (здатність визначати мету своєї діяльності, проявляти зацікавленість навчанням, володіти навичками самоконтролю і самооцінки, набувати індивідуального досвіду самоорганізації, робити нескладні дослідження);

інформаційно-комунікативної (вміння добувати, осмислювати, аналізувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися різноманітною довідковою літературою, уміння здійснювати комунікацію у групі та в колективі).

При цьому увага акцентується на результатах навчання, у якості яких розглядається не сума заучених знань, умінь, навичок, а здатність відповідно діяти в різних життєвих ситуаціях.

Курс має між предметний характер, не дублюючи попри це науково-пізнавального матеріалу інших навчальних предметів. Його зв'язки з іншими шкільними предметами зумовлені насамперед тим, що він, об'єктивно, є ядром виховних впливів початкової школи на дитину.

Пріоритетну роль в організації навчальної діяльності молодших школярів необхідно надавати активним методам і формам, що ґрунтуються на демократичному стилі, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи, творчості, розвивають уміння міркувати, аналізувати, ставити запитання, шукати власні відповіді, робити висновки. Ефективними є колективні, групові та індивідуальні творчі справи, використання проектних, інтерактивних, інформаційно-комунікаційних технологій. Важливим є включення молодшого школяра в активну пізнавальну, дослідницьку діяльність (оскільки об'єкти вивчення важливо сприймати безпосередньо), створення умов для самовираження, організації комунікативного спілкування, застосування в навчальному процесі елементів дискусії, що є ефективними засобами розвитку особистості, її громадянської позиції.

Необхідно сприяти тому, щоб дитина використовувала набуті нею знання про способи громадянської активності як у знайомих, так і змінених, нових ситуаціях, що впливатиме на розвиток досвіду індивідуальної творчої діяльності.

Розподіл годин на вивчення кожної теми та вибір конкретного навчального матеріалу залишаються за вчителем.

3 клас (34 год)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
Я - Людина	
<p>Я – частина природи і суспільства. Моє зовнішнє «Я».</p> <p>Складові мого внутрішнього «Я»: світосприймання, характер, ідентичність (приналежність).</p> <p>Обговорення можливостей досягнення успіху.</p> <p>Обов'язкові умови успішного розвитку сучасної людини: навчання, праця.</p> <p>Самостійність та відповідальність.</p> <p><u>Практична робота (на вибір учителя та учнів):</u></p> <p>складання правил успішного навчання; планування свого робочого дня; складання правил роботи у групі.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <p><i>знає</i> що відрізняє людину від тварини (мислення, мова, праця); роль суспільних груп для розвитку (сім'я, дитячий колектив, друзі);</p> <p><i>володіє</i> прийомами планування робочого часу, тренування уваги, зосередженості, запам'ятовування;</p> <p><i>розуміє</i>, що досягнення мети залежить від наполегливості, старанності, працьовитості;</p> <p><i>наводить приклади</i> залежності успіху людини від її характеру;</p> <p><i>розпізнає</i> вчинки;</p> <p><i>розробляє</i> власні завдання для досягнення успіху в навчанні.</p>

Я та інші	
<p>Сім'я. Склад сім'ї. Мої основні права та обов'язки в сім'ї. Родинні стосунки.</p> <p><u>Практична робота</u></p> <p>Моделювання способів поведінки поштового ставлення до старших та інших членів сім'ї.</p> <p>Школа. Традиції рідної школи. Права і обов'язки учня/учениці. Стосунки з однокласниками. Учніське</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <p><i>усвідомлює</i> потреби та інтереси сім'ї, власні права та обов'язки як члена родини;</p> <p><i>розуміє</i>, чому права та обов'язки батьків і дітей є взаємними;</p> <p><i>виявляє</i> шанобливе ставлення до старших, почуття відповідальності перед родиною;</p> <p><i>розповідає</i> про цінності своєї родини;</p> <p><i>усвідомлює</i> свої права та обов'язки як учня/учениці, як члена учнівської громади;</p> <p><i>наводить оцінні судження</i>, аргументує</p>

самоврядування класу. Основні права і обов'язки членів учнівської громади класу.

Навчальний проект (колективний)

Історія та традиції моєї школи (мого класу).

Рольові ігри

Складання і застосування узагальнених правил поведінки в різних ситуаціях, з якими найчастіше зустрічаються діти в класі, у школі, під час екскурсії, походу і т.і.

Соціальна акція (тематика за вибором учителя).

Ми – споживачі.

Рольова гра

«Супермаркет», «Рекламна агенція» (за вибором учителя)

Практична робота

Складання і застосування узагальнених правил поведінки, пов'язаних з виконанням соціальних ролей пішохода, пасажира, покупця, відвідувача бібліотеки, кінотеатру тощо.

Людські чесноти.

Навчальний проект (груповий, за вибором учителя, учнів)

«Чи важко бути стриманим?», «Чому так важливо бути господарем свого слова», «Людина має творити добро».

переваги добрих вчинків;
бере участь у колективних справах;

доречно вживає слова етикету, дотримується правил поведінки як у стандартних так і в нових для учня/учениці ситуаціях.

пояснює свої права та обов'язки як споживача/споживачки;

взаємодіє в парній та груповій роботі відповідно до прийнятих правил;

наводить приклади ввічливого поводження, подільчivosti, доброти, працьовитості, виявляє ці якості у життєвих ситуаціях;

Я – українець

<p><u>Суспільство як єдність людських спільнот, їх різноманітність. Відносини людей у суспільстві.</u></p> <p>Україна – незалежна демократична держава. Символи держави: Герб, прапор, Гімн, їх значення. Громадяни України.</p> <p>Якими правами я наділений/наділена як громадянин/ громадянка України? Конституція України, Декларація прав дитини, Конвенція ООН про права дитини (<i>робота з адаптованими текстами цих документів</i>)</p> <p><u>Навчальний проект (груповий, за вибором учителя, учнів)</u></p> <p>«Подорожуємо Україною», «Історичні скарби України», «Чим славиться Україна?», «Славетні українці»</p> <p><u>Практична робота</u></p> <p>Розв’язання прогностичних задач «Що буде, якщо...» Моделювання правомірних способів поведінки.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>розуміє</i> поняття: «суспільство», «громадянин»;</p> <p><i>усвідомлює</i> свою належність до українського суспільства; необхідність толерантного ставлення між людьми;</p> <p><i>усвідомлює</i> свою належність до українського суспільства;</p> <p><i>знає</i> державну символіку України;</p> <p><i>виявляє</i> шанобливе ставлення до символів держави;</p> <p><i>володіє найпростішими навичками:</i> - поведження в урочистих ситуаціях, в пам’ятних місцях;</p> <p><i>наводить приклади</i> неправомірної поведінки як порушення прав інших людей;</p> <p><i>обґрунтовує</i> необхідність відповідати за свої вчинки;</p> <p><i>встановлює</i> самостійно чи з допомогою вчителя основні взаємозв’язки між вчинком і наслідком, порушенням правил і відповідальністю;</p> <p><i>передбачає</i> можливі наслідки дій та вчинків;</p> <p><i>моделює</i> спосіб поведінки у відповідності до конкретної ситуації.</p>
Я – європеець	
<p>Україна – європейська держава. Європейський Союз – співтовариство народів Європи. Я – член європейської спільноти.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>уміє</i> показати на карті, де знаходяться Україна та держави – найближчі сусіди України;</p> <p><i>має уявлення</i> про різноманітність народів Європи, їхніх культур і звичаїв, про місце України в Європі;</p>

<p><u>Навчальний проект (груповий, за вибором вчителя, учнів)</u> «Мої ровесники за кордоном», «Чим цікаві традиції та звичаї європейських народів», «Внесок українців у світову науку і культуру» «Винаходи людства, що змінили світ», «Відомі у світі народні промисли сучасної України».</p> <p>Земля – спільний дім для людей. Необхідність взаємодопомоги, співпраці, охорони природи спільними зусиллями; <u>Соціальна (екологічна) акція</u> <i>(тематика за вибором учителя).</i></p> <p><u>Практична робота</u> Що я можу розповісти про Україну своїм ровесникам за кордоном?</p>	<p><i>здійснює пошук</i> потрібної інформації з різних інформаційних джерел, обмінюється потрібною інформацією з однокласниками; висловлює емоційно-оцінні судження, обґрунтовує свою думку, уважно слухає повідомлення, міркування однокласників;</p> <p><i>встановлює і розвиває</i> в спільній діяльності з товаришами дружні взаємини; <i>висловлює</i> оцінні судження про діяльність людини, щодо збереження життя на Землі; <i>виявляє</i> бажання допомагати природі, захищати її.</p>
---	---

4 клас (34 годин)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
Я – Людина	
<p>Я – неповторна людина. <u>Навчальний проект</u> (індивідуальний проект) Постать, що подолали життєві труднощі (за вибором учнів). Життя – найвища цінність. <u>Практична робота</u> (Обговорення ст. 6 Конвенції ООН про права дитини, ст. 3, ст. 21, ст. 27 Конституції України).</p>	<p>Учень/учениця: <i>має уявлення</i> про неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, здібності, характер), неприпустимість заподіяння будь-якої шкоди собі й іншим;</p> <p><i>розповідає</i> про свої інтереси, хобі;</p>

<p>Особистісний розвиток людини упродовж життя. Навчання як засіб досягнення життєвої мети. Як самому себе виховувати?</p> <p><u>Практична робота</u> (за вибором учителя)</p> <p>Плануємо пізнавальну діяльність (пізнавальну тему обирає учень).</p> <p>Планування самонавчання, взаємонавчання.</p> <p><u>Навчальний проект</u> (індивідуальний, за вибором учня)</p> <p>«Історія досягнень людини (в науці, спорті чи мистецтві)», «Мої досягнення».</p>	<p><i>пояснює</i>, чому всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах;</p> <p><i>розуміє</i> значення знань, освіти, працелюбства в житті людини, в досягненні життєвих успіхів;</p> <p><i>планує</i> свою діяльність для досягнення конкретної мети;</p> <p><i>наводить приклади</i> досягнень відомих людей;</p> <p><i>презентує</i> власні успіхи та успіхи людей, з яких бере приклад.</p>
--	---

Я та інші	
<p>Роль сім'ї в моєму житті. Мій родовід.</p> <p>Бюджет сім'ї. Економія і збереження майна.</p> <p><u>Навчальний проект</u> (дослідницький, індивідуальний)</p> <p>Дослідження своїх витрат за тиждень (які товари чи послуги були потрібними і якісними, а на покупці яких можна було зекономити)</p> <p>Культура поведінки учня.</p> <p>Засоби масової інформації мого міста/села/селища.</p> <p><u>Практична робота</u></p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>пояснює</i>, чому права та обов'язки батьків і дітей є взаємними;</p> <p><i>дбає</i> про збереження майна та ощадливе використання сімейного бюджету;</p> <p><i>дбає</i> про збереження природних об'єктів, цілісність майна та ощадливе використання ресурсів школи, місцевої громади, до яких він/вона належить;</p> <p><i>має уявлення</i> про культуру взаємин людей в сім'ї, школі, на вулиці; <i>ініціює</i>, підтримує і завершує розмову, дотримуючись етикетних норм спілкування;</p> <p><i>виявляє</i> інтерес до діяльності засобів масової</p>

<p>Написання замітки до місцевої газети про важливі події, що відбулися в місті/селі/селищі.</p> <p><u>Соціальна (екологічна) акція</u> (тематика <i>за вибором учителя</i>).</p> <p>Чому виникають конфлікти? Як налагодити хороші взаємини?</p> <p><u>Практична робота</u></p> <p>Складання правил ведення дискусії. Дискусія (<i>на вибір вчителя</i>): «Чим відрізняється стійкість від упертості?», «Чи може неправда бути рятівною?», «Де закінчується щедрість і розпочинається марнотратство?», «В яких випадках бути хитрим добре, а в яких – погано.</p>	<p>інформації; розуміє її значення у житті людей;</p> <p><i>уміє</i> тримати дистанцію, відчувати межу бажаної-небажаної поведінки; бере участь в дискусії: вислуховує, погоджується, відстоює власну точку зору, домовляється;</p> <p>моделює спосіб поведінки у відповідності до конкретної ситуації.</p>
Я – українець	
<p>Україна – незалежна, демократична, правова держава. Національні та державні символи України. Конституція України (ст.10, ст. 20, ст. 67).</p> <p><u>Практична робота.</u></p> <p>Створення фотоколажу (проведення конкурсу малюнків) на одну із тем (на вибір): «Державні символи у моєму житті», «Хліб і сіль - символи української гостинності», «Свята нашої держави».</p> <p>Приклади правопорушень серед дітей і юридична відповідальність за їх скоєння.</p> <p>Моделювання різних соціальних ролей (учень-вчитель-директор</p>	<p><i>усвідомлює</i> призначення Конституції України та українського законодавства; <i>усвідомлює</i> себе громадянином України; <i>орієнтується</i> у своїх правах і обов'язках; <i>аргументує</i> значення дотримання правил співжиття в суспільстві, невідворотність відповідальності за порушення законів, прав інших людей; <i>дбає</i> про пам'ятки природи, історії та культури України. <i>знає</i> про можливі правопорушення серед дітей, <i>наводить</i> приклади;</p> <p><i>застосовує</i> знання про свої права у конкретних життєвих ситуаціях;</p>

<p>школи-продавець-екскурсовод-водій-міліціонер і т.д.)</p> <p><u>Навчальний проект (груповий, за вибором учнів)</u></p> <p>«Я пізнаю Україну», «Сім чудес України», «Визначні місця мого краю».</p>	
Я – європеєць	
<p>Україна на карті світу. Найбільші українські спільноти в інших країнах світу.</p> <p>Європейський Союз – співтовариство народів Європи.</p> <p><u>Навчальний проект (груповий, за вибором учнів)</u></p> <p>«Подорожуємо країнами Євросоюзу», «Подорожуємо країнами світу», «Українці, яких знає світ», «Знані в усьому світі українські вироби»</p> <p>Волонтерство як добровільна суспільно корисна діяльність.</p> <p><u>Практична робота</u></p> <p>Складання листа до ровесника-іноземця про свою країну.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>має уявлення про різноманітність країн світу, про місце України на карті світу;</i></p> <p><i>розпізнає</i> символіку Європейського Союзу;</p> <p><i>розповідає</i> про окремі досягнення українців в різних галузях (у науці, культурі, спорті тощо);</p> <p><i>має уявлення про Землю як спільний дім для всіх людей, необхідність толерантного ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів;</i></p> <p><i>бере участь у суспільно корисній діяльності.</i></p>